

K s i ę g a g o s p o d a r c z a .

Le sommier du contrôle.

O sposobie prowadzenia księgi gospodarczej są zdania między leśnikami podzielone. W dotyczących dyskusjach spotykamy się nieraz z zapatrywaniami, że księgi gospodarczej właściwie nie potrzeba, gdyż dotyczące zapiski znajdują się w dziesięcioletnich planach cięć i zalesień, gdzie co roku po ukończeniu cięć i zalesień bywają wnoszone.

Zdaje mi się, że ten ostatni pogląd nie jest w zupełności uzasadniony, gdyż plany dziesięcioletnie są opracowane na czas stosunkowo krótki, podczas gdy prowadzenie księgi gospodarczej — winno mieć cechy długiej trwałości.

Celem prowadzenia księgi gospodarczej jest informowanie obecnej i przyszłych generacji gospodarzy leśnych o zajęciach, które

w ciągu długiego czasu w lesie się wydarzyły. Księga gospodarcza winna być czemś w rodzaju księgi gruntowej, w której wyczytać można po dziesiątkach lat, co w tym lub owym czasie z pewną realnością się działo.

Obecnie na przykład kwestja płodozmianu w lesie zaczyna interesować szeroki ogół leśników a przyznać musimy, że cała dyskusja oparta jest po największej części tylko na przypuszczeniach, gdyż nie posiadamy zapisków dawnych generacyj, w jaki sposób one wpływały na obecny stan lasów. Każdy leśnik zapewne pragnąłby podziwiając udały starodrzew — wiedzieć, w jaki sposób drzewostan ten odnowiono i jaki porost znajdował się na obszarze przedtem. Również przy nieudanych drzewostanach na pytanie „dlaczego“ mamy jako odpowiedź tylko przypuszczenie.

Jak zupełnie inaczej zapatrywalibyśmy się na drzewostany, gdybyśmy wiedzieli, co rosło na dotyczącym gruncie przed lasem obecnym? Wiele błędów nie popełniono w posiadaniu danych autentycznych z przeszłości lasów!

Przyznać też musimy, że z tego właśnie powodu wiedza leśna głównie w kierunku hodowli naprzód nie postępuje, owszem przekonujemy się coraz częściej, że powrót do natury jest wskazany, że działalność człowieka w lesie często więcej szkody wyrządziła, aniżeli pożytku przyniosła.

Niestety jednak czasy się zmieniają a nie jesteśmy więcej w możności zdać się litylko na działanie przyrody w lesie, człowiek musi naturę nieraz korygować, która może nie zawsze zechciałaby iść w kierunku naszych potrzeb codziennych, więc ingerencja człowieka na kształtowanie się stosunków leśnych nie może być wykluczona.

Działanie to oczywiście nigdy nie może gwałcić praw natury, które często sromotnie mści się, trzeba zatem, jak w życiu wogóle, iść na drogę kompromisów a to jak znowu w życiu, robi się na podstawie doświadczenia — a w naszym wypadku wyłącznie tylko na podstawie doświadczeń w dziedzinie hodowli lasu.

Lecz *vita nostra brevis est!* A zatem ten pamiętnik będzie chyba nieodzowną potrzebą i dla nas obecnych przy długiej stosunkowo pracy w lesie i w większej mierze dla naszych następców, którzy dziś już po największej części uzbrojeni w coraz głębszą wiedzę teoretyczną, będą w możności wyciągnięcia pożytecznych wniosków z leśnej kroniki.

Powstaje dalej pytanie, w jaki sposób zapiski w książce gospodarczej mają być prowadzone, aby rychło orjentowanie się w nich było możliwem. Na podstawie swojego doświadczenia doszedłem do przekonania, że księga gospodarcza składać się powinna z 3-ech części a mianowicie:

- I. część dotycząca dokonanych użytkowań,
- II. część dotycząca wykonanych zalesień,
- III. część ogólna.

Każda część księgi gospodarczej winna być oprawiona bardzo trwale i powinna się znajdować w 1-ym egzemplarzu w Zarządzie rewiru, w 2-im w Centrali.

Przechodząc do szczegółowego urządzenia poszczególnych części księgi należałoby zauważyć:

Część I. winna być ułożona w kształcie tablicy i zawierać następujące kolumny: rok gospodarczy, poddział, obszar całego poddziału, obszar części poddziału użytkowanej, rodzaj cięcia. Dalej następują rubryki do wniesienia masy drzewnej uporządkowanej według pewnych ściśle określonych sortymentów, mniej albo więcej szczegółowo np.: Kloce i dłużyce (dębina eksportowa, dębina tartaczna, inne twarde, szpilkowe, inne miękkie), drewno budulcowe (dębina, inne twarde, szpilkowe, inne miękkie, wyrobowe twarde i miękkie, łaty, tyki twarde i miękkie, chrust), drewno opałowe (grubizna twardego, miękkiego, chrust i zbiórka, kora; Razem m^3).

Sortymenty powinny być tak ułożone, żeby z cyfr złożonych można sobie w każdym czasie zdać sprawę, jak użytkowany drzewostan wyglądał i jaką wartość przedstawiał.

Wyciąg dla księgi gospodarczej sporządzony jest oczywiście z książek odbioru prowadzonych w rewirze, które to książki muszą zawierać rubryki dla tych samych sortymentów, jakie wykazuje księga gospodarcza, lub odwrotnie. Wszelkie kubatury wyrażone w mp. muszą być zredukowane do m^3 .

Dalszą rubrykę trzeba ustalić do wniesienia pniaków (karpiny) w mp., którą to masę do masy nadpowierzchniej nie dolicza się. W końcu podać należy wartość uzyskanego drewna brutto i po strąceniu kosztów sprzętu, dalej przeciętną masę i wartość z 1 ha użytkowanej przestrzeni, w końcu zostawić rubrykę dla obliczenia % drewna użytkowego odnośnie do opisanego cięcia.

Zupełnie analogicznie postępuje się z użytkami międzyrębnymi i przypadkowymi. Dla każdego oddziału przeznacza się w miarę intensywności gospodarstwa 1—3 stronic dla użytków rębnych, a drugie tyle stronic dla użytków międzyrębnych. Przy końcu księgi przeznacza się pewną ilość kartek dla znieśień rocznych osobno użytków rębnych a osobno międzyrębnych. Użytki przypadkowe podać można w jednej sumie dla całego rewiru.

Księga w ten sposób ściśle prowadzona poucza o zamożności drzewostanów co do masy i wartości z 1 hektara, daje możliwość po-

równania co roku etatu z faktycznym wynikiem cięć a to nie tylko co do masy, lecz też co do wartości i poszczególnych sortymentów a w końcu zwłaszcza w zrębach częściowych z bardzo długim okresem odnowienia doskonale orientuje o przyroście uzyskanym z przeświecenia.

Bliższe zastanowienie się nad zapiskami orientuje gospodarza leśnego przy sporządzaniu wniosku cięć w latach następnych zwłaszcza w kierunku równomiernego przydziału użytków co do wartości a ułatwia w wysokim stopniu zestawienie rocznego budżetu.

Część II. księgi gospodarczej przeznaczona jest dla ewidencji dokonanych zalesień. Złożona ma być w formie tablicy w analogiczny sposób jak część pierwsza (oddziałami).

Druk ten zawierać winien rubryki do wniesienia: roku gospodarczego, poddziału, obszaru poddziału i obszaru części zalesionej, dalsza dość szeroka kolumna daje miejsce do zanotowania sposobu wykonania kultury, więźby, jakości sadzonek lub nasienia, zamiarów co do pomieszenia gatunków drzewa; następnie mniej lub więcej liczne kolumny przeznaczone są do wpisania ilości użytych sadzonek i nasion według gatunków drzew i ogólnej ilości tychże.

Dalsze rubryki zawierają wartości sumaryczne sadzonek i nasion, następna ilość zużytych dni ciągłych i pieszych, długość wykopanych rowów oraz w sumie wartość robocizny, potem wartość materiału i robocizny i koszt przeliczone na 1 hektar.

Końcowa dość obszerna rubryka przeznaczoną jest dla krytyki dokonanego zalesienia w latach następnych, co głównie odnosić się winno do zamierzonych mieszanin, oraz różnych innych uwag.

Część ta, przez pewien czas prowadzona, da bardzo cenne informacje o dokonanych zalesieniach, kosztach i wynikach pracy oraz umożliwi w wysokim stopniu ocenienie poczynionych zabiegów.

III. Część ogólna księgi gospodarczej przedstawia rodzaj pamiętnika zawierającego linjowany papier do corocznego zanotowania ciekawych zdarzeń w lesie i w jego okolicy. Celem możliwie jednolitego postępowania przy spisaniu takiej corocznej kroniki najlepiej ułożyć szemat.

Wskazaniem będzie przed spisaniem kroniki ostatniego roku podać krótki rys z przeszłości, opisać poważniejsze zdarzenia w rewirze w latach np. wojennych i sięgnąć wstecz w przeszłość opierając się o wiadomości zasiągnięte u ludzi wiekowych mieszkających w okolicy — jak najdalej!

Jako zanotowania godne szczegóły roku gospodarczego w ogólnym zarysie uważamy sprawy jak: stan personalu, ważniejsze wypadki polityczne, przeciętne ceny głównych sortymentów drzewa, zboża etc. budowle, szkółki, meljoracje, powiększenie obszaru leśnego lub zmniejszenie, stan granic, poważniejsze wyręby np. wiatrołomy, szkody wyrządzone przez owady etc., wyniki polowań, krótki rzut na pogodę całego roku, nadzwyczajne zdarzenia atmosferyczne, inne spostrzeżenia, zwłaszcza z dziedziny hodowli i t. p.

Do księgi gospodarczej dołączona musi być oczywiście mapa przeglądowa rewiru w skali małej, najlepiej fotograficznie zmniejszona odbitka mapy drzewostanowej.

Taki rodzaj prowadzenia księgi gospodarczej konieczny jest głównie dla gospodarstw leśnych bardzo intensywnych, posiadających bardzo cenne kapitały w drzewie, które traktowane być muszą indywidualnie już nie tylko jako drzewostany, lecz jako ich składniki t. j. poszczególne drzewa.

Lasy tego rodzaju w czasach wojennych przeważnie najwięcej ucierpiały a wykazują w różnych drzewostanach najrozmaitszego rodzaju uszkodzenia. Przytem zwykle straciły poważną część swojego kapitału drzewnego na pniu, który to brak musi być w przeciągu stosunkowo jak najkrótszego czasu uzupełniony. Nie jest tu obojętnem, jaki przyrost poszczególne drzewostany wykazują a od wysokości tego przyrostu przecież zależnem jest ich trwałe użytkowanie.

Najważniejszem bodaj zadaniem leśnika inteligentnego będzie zatem doprowadzenie lasu do takiego stanu, aby przyrost we wszystkich drzewostanach był odpowiedni t. j. normalny i aby dalsze użytkowanie lasu nie spowodowało dalszej redukcji kapitału drzewnego.

Pisząc na łamach czasopisma fachowego nie uważam za potrzebne wskazywać na doniosłość działania tego rodzaju i zauważyć, że dążności w tym kierunku połączone być muszą z różnorakimi zabiegami w różnych i licznych większych lub mniejszych drzewostanach jak przejaśnienia, podsadzania, podsiewy, różne pielęgnowania jak podpiłkowania gałęzi i t. p. oraz że konieczność ich stosowania zachodzi w licznych miejscach jednocześnie.

Do prowadzenia tego rodzaju gospodarstwa leśnego potrzebny jest personal teoretycznie głęboko wykształcony, którego coroczny pełny kontyngent mamy obecnie już zapewniony, a który powołany jest do wywarcia decydującego wpływu na zagospodarowanie naszych lasów w powyżej określonym kierunku, oczywiście po zapoznaniu się też w praktyce z zagadnieniami w tej dziedzinie.

Osiągnięcie gruntownego praktycznego wykształcenia oparte być musi na ścisłym obserwowaniu działań dokonanych i na wyciągnięciu z nich trafnych wniosków.

Jednym z najpoważniejszych środków do osiągnięcia tego celu bez wątpliwości jest prowadzenie zapisków wyżej określonych, które przy ścisłej pracy mogą dać podstawę do dalszych badań teoretycznych dostarczających po pewnym czasie doświadczeń, ścisłych podstaw do określania granic wydajności trwałej produkcji leśnej, co jest oczywiście pierwszym zadaniem nauki o leśnictwie wogóle a każdego leśnika postępowego w szczególności.
